

AB De Laval f.d.

Turbinfabrik i Järla sjö, Centralkvarteret, Nacka

Kulturhistorisk konsekvensanalys av om- och nybyggnadsförslag
2014-11-19, uppdaterad 2015-01-29, 2015-03-03 och 2015-03-19

AB De Lavals f.d. turbinfabrik i Järla sjö, Nacka

Kulturhistorisk konsekvensanalys, 2014-11-19,
uppdaterad 2015-01-29, 2015-03-03 och 2015-03-19

Beställare:
Profi Fastigheter

Analysen utförd av Nyréns Arkitektkontor genom:
Marcus Ågren,
byggnadsantikvarie och cert. sakkunnig kulturvärden (kvalificerad)
Anna Krus,
byggnadsantikvarie med inriktning på planering

Omslagsbilder:
F.d. Turbinhallen sedd från Gustaf de Lavals torg.
F.d. Turbinfabrikens tegelfasader mot Winborgs väg.
Hus 93 närmst i bild, därefter hus 51B och hus 51A.

Innehåll

Inledning

Bakgrund.....	4
Syfte.....	4
Underlag.....	4
Avgränsning.....	4
Skydd i detaljplan.....	5

Förslaget

Byggnad 51A (f.d. Ritningskontoret).....	6
Byggnad 51B (del av f.d. Maskinverkstaden).....	6
Byggnad 51E-F (del av f.d. Maskinverkstaden).....	6
Byggnad 93 (f.d. Yrkesskolan).....	9
Byggnad 52 (f.d. Turbinhallen).....	9
Nybyggnader.....	9

Konsekvenser för anläggningens kulturhistoriska värden

Byggnad 51A (f.d. Ritningskontoret).....	10
Byggnad 51B (del av f.d. Maskinverkstaden).....	12
Byggnad 51E-F (del av f.d. Maskinverkstaden).....	14
Byggnad 93 (f.d. Yrkesskolan).....	16
Byggnad 52 (f.d. Turbinhallen).....	18
Nybyggnader.....	21

Sammanfattning.....	22
---------------------	----

Inledning

Bakgrund

Turbinfabriken i Järla sjö etablerades på 1890-talet av företaget AB de Laval's Ångturbin. Ångturbinens uppfinnare, Gustaf de Laval, satt i styrelsen och ägde en stor del av aktierna. De äldsta byggnaderna i området uppfördes 1896. Ritningskontoret, större delen av sågtandstaket och en lagerbyggnad hör till ursprungsanläggningen och är fortfarande bevarade. Fabriken byggdes om och till i omgångar under första hälften av 1900-talet. 1911 tillkom den långa Turbinhallen i anläggningens östra del. Turbinfabriken i Järla sjö avvecklades under 1960-talet.

Den sammanhängande fabriksanläggningen i Järla sjö kallas Centralkvarteret. Detta byggdes om till restaurang, kontor och bowlinghall i början av 2000-talet. Då revs flera av fabriken's yngre byggnader, uppförda mellan åren 1919 och 1948. Nya bjälklag lades samtidigt in i Turbinhallen, med undantag av två utrymmen i full höjd innanför respektive gavelfasad. På 2000-talet revs även delar av det ursprungliga hus 56 i den södra delen av anläggningen, och sedermera även den höga fabriksskorstenen i tegel. Bowlinghallen bar sig inte ekonomiskt och för några år sedan inrymdes Stockholms Modecenter i Centralkvarteret. Detta föranleddes av nya invändiga ombyggnader.

Fastighetsägaren Profi vill nu bygga om större delen av Turbinfabriken/Centralkvarteret till bostadslägenheter. Förslaget innebär rivningar, påbyggnader, ombyggnader och nybyggnader.

Syfte

Syftet med föreliggande konsekvensanalys är att bedöma förslagens inverkan på f.d. Turbinfabrikens kulturhistoriska värden. Liksom bevarandefokuset i gällande plan så ligger fokus i konsekvensanalysen på den f.d. fabriken's exteriörer.

Underlag

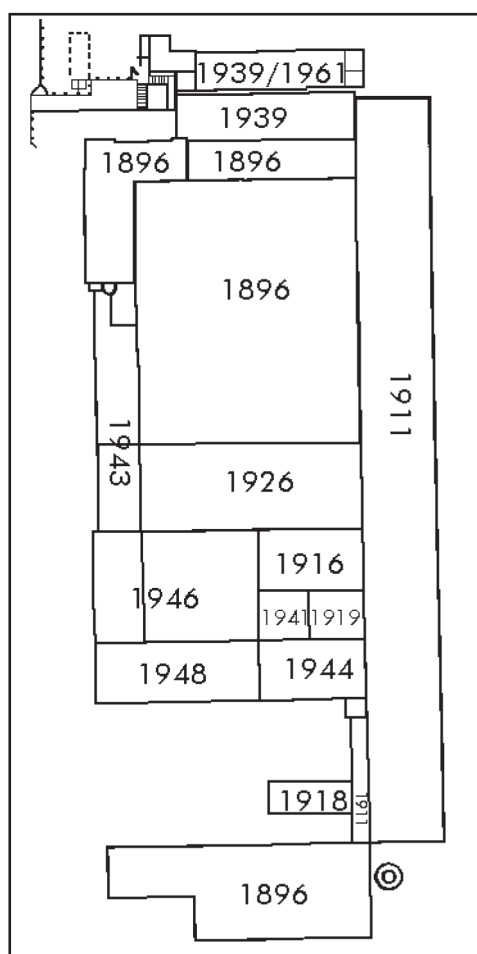
Som underlag används den uppdaterade och sammanslagna antikvariska förundersökningen för Centralkvarteret, som togs fram våren 2014, samt bygglovshandlingar och illustrationer framställda av Ettelva arkitekter i september 2014. Dessa ritningar har sedan reviderats varpå konsekvensanalysen har uppdaterats.

Avgränsning

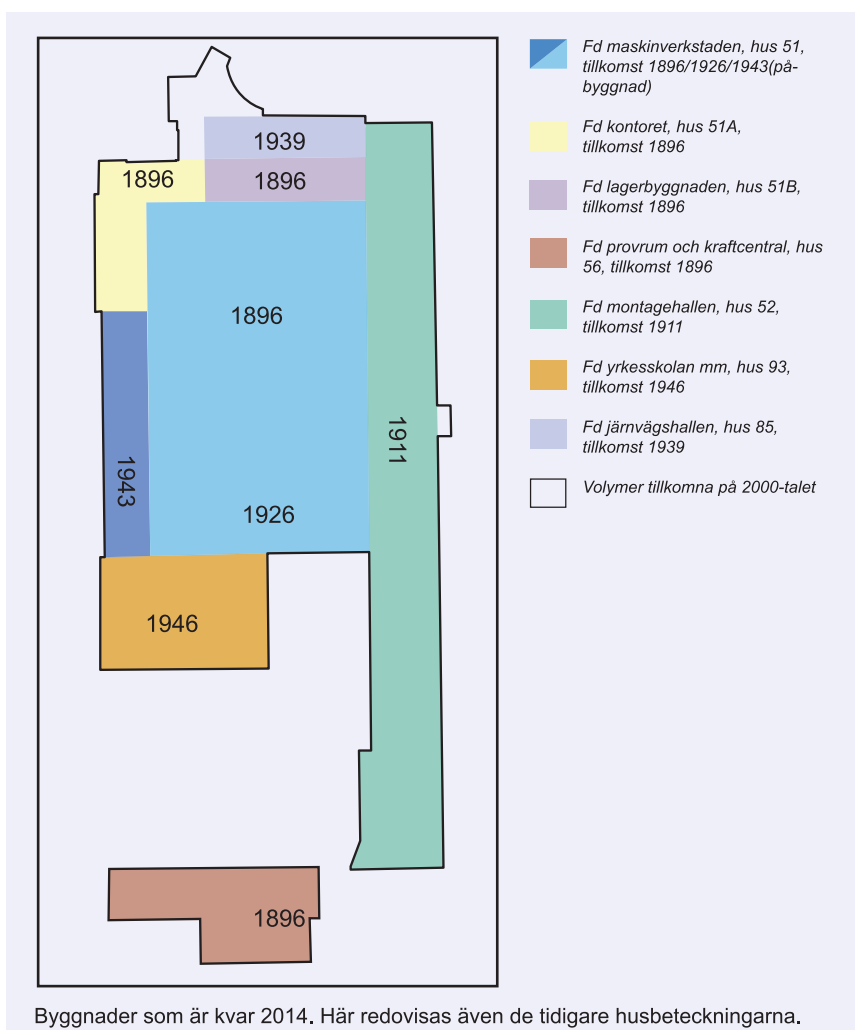
Konsekvensanalysen har samma avgränsning som förslaget, d.v.s. Centralkvarteret, med undantag av hus 56 i södra delen av anläggningen.

Skydd i detaljplan

F.d. Turbinhallen (hus 52), de norra delarna av f.d. Maskinverkstaden (hus 51, tidigare beteckning) och f.d. Ritningskontoret (hus 51A) är skyddade med rivningsförbud i gällande detaljplan från 2000 (Sicklaön 145:1). Enligt skyddsbestämmelsen får byggnadernas yttre form och karaktär ej förvanskas. Övriga delar av f.d. Maskinverkstaden men även f.d. Lagerbyggnaden (hus 51B, tidigare beteckning) och f.d. Järnvägshallen (hus 85) omfattas av bestämmelsen ”Vid byggnadsåtgärder ska hänsyn tagas till miljön i området”.

Byggnader i Centralkvarteret, innan 2000-talets ombyggnader.

Byggnader som är kvar 2014. Här redovisas även de tidigare husbeteckningarna.

Förslaget

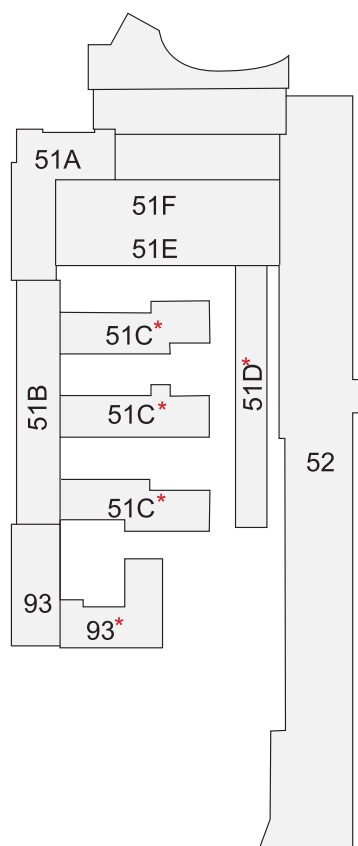

Illustration med husbeteckningar som visar föreslagen situation. Jämför gärna på tidigare situationer på föregående sida. Nya föreslagna byggnadsvolymer är markerade med *.

Byggnad 51A (f.d. Ritningskontoret)

Fönsterbröstningarna till de sekundärt tillkomna takkuporna till hus f.d. Ritningskontoret (hus 51A) sänks (östra takfallen). En fönsterbröstning på byggnadens östra fasad rivs och ersätts med en dörr till angränsande föreslagna takterrass. Samtliga fönster i byggnadens fasad är utbytta i sen tid. Befintliga fönster behålls i förslaget.

Byggnaden rymmer i dag kontorslokaler. Dessa byggs om till bostadslägenheter. Ett ursprungligt trapphus med sekundär funktion i 51A integreras i de nya bostadslägenheterna. Trapploppet med steg i kalksten rivs därför.

Inga bärande väggar rivs i interiören annat än för enstaka dörrhåll. Ett antal befintliga ej bärande mellanväggar rivs och nya mellanväggar tillkommer för att möjliggöra bostadslägenheter. En mellanvägg placeras i ett fönsterläge på våning 2 trappor (plan 12).

Byggnad 51B (del av f.d. Maskinverkstaden)

Den på 1940-talet påbyggda västra delen f.d. Maskinverkstaden (hus 51B) vid Winborgs väg byggs på med ytterligare en våning. Påbyggnaden ansluts inte till hus 51A, för att inte bygga in och dölja ett utanpåliggande trapphus till det senare. Ambitionen är även att behålla byggnadens mellanbjälklag.

En öppen portgång föreslås i ett befintligt fönsterläge vid Winborgs väg. Gången genomgår norra delen av hus 51B och ansluter till en invändig gård. Ytterligare en fönsteröppning ersätts med en portöppning i samma fasad. Hus 51B får även en ny östfasad, som ett resultat av rivningen av delar av det angränsande sågtandstaket.

Fasadens ursprungliga tvåluftsfönster från 1940-talet bevaras. Även de äldre järnfönstren i bottenvåningen behålls. Byggnaden rymmer i dag butiks- och kontorslokaler. Dessa byggs om till bostadslägenheter.

Byggnad 51F-E (del av f.d. Maskinverkstaden)

Nio av de totalt tolv ”tänderna” i sågtandstaket rivs (f.d. Maskinverkstaden). Dessa finns i kvarterets inre (norra) delar. Tre ”tänder” behålls i norra delen av anläggningen, vilka i förslaget benämns 51E-F.

F.d. Maskinverkstaden innehåller i dag utställningsytor. I den kvarvarande delen, hus 51E-F, inreds fläktrum, förråd och lokalyta. En ny uppglasad fasad byggs mot söder.

Ovan: Centralkvarteret före och efter föreslagen ombyggnad.

Till vänster: Hus 51B vid Winborgs väg med föreslagen indragen påbyggnad. Här syns också den öppna portgången som föreslås genom byggnaden. Till höger i bild syns hus 51A (f.d. Ritningskontoret).

Illustrationer: Ettelva arkitekter

Föreslagen påbyggnad av hus 93. Illustration: Ettelva arkitekter

I bildens mitt syns byggnader som i förslaget ersätter delar av sågandstaket. Byggnaden till vänster i bild ersätter delar av nuvarande hus 93. I högra delen av bilden syns f.d. Turbinhallen. Illustration: Ettelva arkitekter

Byggnad 93 (f.d. Yrkesskolan)

Den östra något lägre delen av f.d. Yrkesskolan (hus 93) rivs. Gatufasaderna i tegel mot Winborgs väg behålls. Ambitionen är även att behålla byggnadens mellanbjälklag. Tegelfasaderna byggs på med två våningar. Det nya bjälklaget till den nedre av påbyggnadens våningar läggs inom befintlig tegelvolym. Fönster placeras därför direkt ovanför tegelfasadernas takfot.

På den södra tegelfasaden monteras utanpåliggande balkonger och franska balkongräcken. Enstaka fönsterbröstningar rivs därför. Byggnaden får en ny ostlig fasad mot gården, som ett resultat av rivningen av delar av byggnaden.

Istället för dagens öppna kontorslokaler inreds bostadslägenheter i byggnaden. Den i sen tid tillkomna trappan innanför entrén rivs.

Byggnad 52 (f.d. Turbinhallen)

Den på 2000-talet tillkomna fönsterraden på f.d. Turbinhallens västra fasad förstoras till delar. De fönster som berörs sitter i tio ”fack” på fasadens norra del. Tio fönsterbröstningar rivs och en längsgående balkong/takterrass byggs utmed fasaden, på befintligt tak i väster. Byggnaden saknar ursprungliga eller äldre fönstersnickerier. De befintliga fönstersickerierna är sentida och behålls, med vissa justeringar, i förslaget. Utanpåliggande glasskivor monteras utanför de övre fönstren i den västra fasaden för att möjliggöra öppningsbara fönsterdörrar.

Utrymmen i full höjd innanför f.d. Turbinhallens norra respektive södra gavelfasad bevaras. På befintliga våningsplan, på bjälklag som har tillkommit på 2000-talet och som då inreddes för kontor, inreds bostadslägenheter. De ursprungliga traversbalkarna i betong, på vilka det övre mellanbjälklaget från 2000-talet vilar, behålls. Ej lägenhetsavskiljande mellanväggar placeras i fönsterlägen på våning i 2 trappor (plan 12). Garage för bilar behålls i delar av byggnaden.

Nybyggnader

Nya tvärställda bostadshus i tre våningar uppförs i fastighetens inre, på platsen för de rivna delarna av sågtandstaket (byggnader med beteckning 51C). Även en smal längsgående bostadslänga uppförs, vars tak efterliknar sågtandstaket (51D).

Ett bostadshus i fyra våningar uppförs i anslutning till hus 93, delvis på platsen för dess rivna östra del. Även den nya byggnaden får beteckningen 93.

Konsekvenser för anläggningens kulturhistoriska värden

Byggnad 51A (f.d. Ritningskontoret)

Fasadförändringar

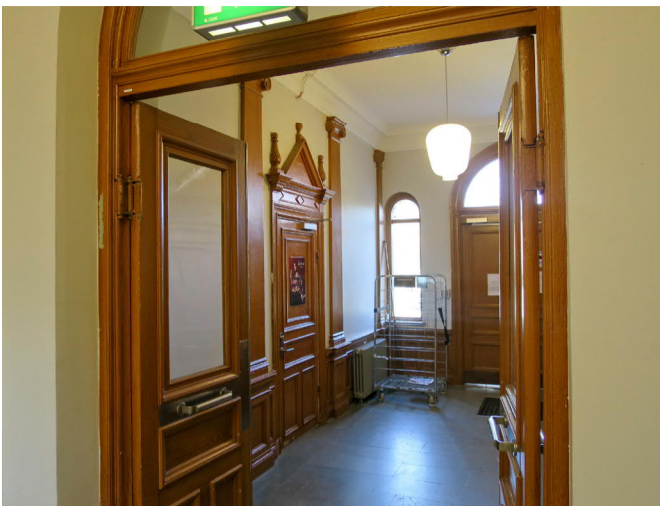
De fönsterbröstningar i flera av byggnadens takkupor som föreslås sänkas är tillkomna under 2000-talet. Takkuporna i sig är inte heller ursprungliga. Åtgärden påverkar därför inte byggnadens kulturhistoriska värde och är, enligt undertecknads bedömning, inte ovarsam eller förvanskande.

Invändig ombyggnad

Ett ursprungligt trapphus ianspråkats för lägenheter vid den föreslagna konverteringen av f.d. Ritningskontoret till bostäder. Trapploppet med trappsteg i kalksten rivs och våningsplanen utökas in i trapphusets volym. Trapphuset har, och har historiskt haft, en sekundär funktion och dess karaktär är mycket enkel. Trapphusets volym kommer fortsatt vara avläsbar inne i lägenheterna som rum med rundad sydlig vägg. Åtgärden påverkar byggnadens kulturhistoriska värde i viss mån negativt, dock inte i så hög utsträckning att det, enligt undertecknad, kan ses som en förvanskning av byggnaden. Åtgärden gränsar dock till att vara ovarsam. Det kan samtidigt bedömmas vara rimligt med viss förlust av värden i den planliga förändringen från kontor till bostäder.

En genomgående ombyggnad av interiören är en förutsättning för den omvandling till bostäder som detaljplanen tillåter. Den föreslagna omändringen av planlösningen i byggnaden är enligt undertecknad varsam under förutsättning att ursprungliga snickerier i fönsternischer bevaras samt att övriga äldre snickerier till övervägande del bevaras och återanvänds i så hög utsträckning som möjligt. Mellanväggen som placeras i fönsterläge på våning 2 trappor ansluter till ett fönsterband i den påbyggda delen från 1940-talet. Väggen kommer vara dold bakom en mittpost och påverkar inte exteriören.

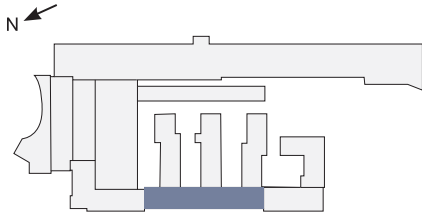
Fokus för bevarande bör, enligt undertecknad, framför allt ligga på byggnadens fasader och av huvudtrapphuset, som har ett schackrutigt kalkstengolv, stort spröjsat fönster i söder, takstuckatur, och ett bevarat dekorativt räcke i trä på översta våningsplanet. Likaså är det viktigt att bevara interiören i huvudentrén, d.v.s. dess kalkstengolv, snickerier i utförlig nyrenässans (bröstningar, pilastrar, dörrar, dörrömfattningar) och takstuckaturer. Det är även viktigt, som ovan nämnts, att bevara karaktärsskapande ursprungliga snickerier i interiören.

Överst: F.d. Ritningskontoret huvudtrapphus med välbevarad interiör.

Ovan till vänster: Den välbevarade huvudentrén till f.d. Ritningskontoret.

Ovan till höger: F.d. Ritningskontorets norra fasad. Mellan de ursprungliga sidorisaliterna, med sina karaktärsskapande trappgavlar, tillkom en påbyggnad på 1940-talet.

Byggnad 51B (del av f.d. Maskinverkstaden)

Påbyggnad

Den föreslagna påbyggnaden på hus 51B, mot Winborgs väg, träder tillbaka från gaturummet och utformas i en återhållsam och tydligt urskiljbar arkitektur. Den ursprungliga byggnaden höjdes med en våning på 1940-talet. Det föreslagna tillägget bildar ytterligare en årsring, utan att konkurrera med de äldre delarna. Åtgärden är därför, enligt underteknads bedömning, inte ovarsam eller förvanskande. Ett räcke föreslås ovanför den befintliga byggnadens takfot. Det är av vikt att detta räcke, när det kommer till utförande, ges en medveten gestaltning med nätta dimensioner.

Byggnaden saknar vägg i öster frånsett mindre fasadytor från 1940-talet mellan det anslutande sågtandstaketets ”tänder”. Dessa fasadytor försvinner, vilket är en direkt följd av ovan beskrivna rivning av stora delar av sågtandstaket. Av varsamhet mot byggnadens konstruktion så är det önskvärt att mellanbjälklaget från 1940-talet behålls om möjligt.

Det är fördelaktigt ur kulturmiljösynpunkt att det utanpåliggande trapphuset på gaveln till f.d. Ritningskontoret lämnas fritt. F.d. Ritningskontorets arkitektur påverkas därmed inte negativt av påbyggnaden.

Fasadförändringar

Ett fönster vid Winborgs väg ersätts i förslaget med en portgång för åtkomst till en ny invändig gård. Ytterligare ett fönster i samma fasad görs om till port/dörr. Här har tidigare funnits en dörröppning. Den nedre våningen präglas i dag av många och stora fönster- och portöppningar från olika tider. Dess karaktär blir därför oförändrad om förslaget genomförs. Underteknads bedömning är att åtgärderna inte innebär en förvanskning av byggnaden eller är ovarsamma.

Fönstren från 1940-talet i påbyggnadsvåningen och de äldre järnfönstren i bottenvåningen behålls i förslaget. Dessa fönster hör till byggnadens karaktär och det är ur kulturmiljösynpunkt positivt att de bevaras.

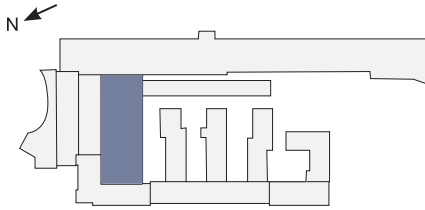
Invändig ombyggnad

Bottenvåningen saknade ursprungligen mellanväggar och har därefter byggts om i omgångar. Även påbyggnadsvåningen från 1940-talet har invändigt byggts om i omgångar. Den föreslagna nya planlösningen påverkar därför inte byggnadens kulturhistoriska värde.

Ovan: Fotografi av nuläget. Hus 51B, vid Winborgs väg. Denna del av f.d. Maskinverkstaden påbyggdes på 1940-talet och sågtandsmotivet mot vägen försvann. Ytterligare en våning föreslås ovanpå 1940-talets påbyggnad.

Till vänster: Fotografi av nuläget. Anslutningen i norr till f.d. Ritningskontoret (hus 51A) och dess utanpåliggande trapphusvolym. Även balkongläget på f.d. Ritningskontorets gavel är ursprungligt och balkongen har motsvarande utformning som den ursprungliga. Trapphuset och balkongen lämnas fria i förslaget.

Byggnad 51E-F (del f.d. Maskinverkstaden)

Rivning

Att så stor del av det sammanhängande sågtandstaket rivs påverkar anläggningens kulturhistoriska värde negativt. Enligt undertecknad detta den enskilda åtgärd som påverkar anläggningen i störst utsträckning. Det är framförallt det samhällshistoriska och arkitekturhistoriska värdet som påverkas. De delar som rivs saknar dock rivningsförbud i gällande plan. Tre av tolv "tänder" har rivningsförbud och bevaras (benämns i 51E-F förslaget).

Under 18- och 1900-talet utbyggdes sågtandstaket i omgångar åt söder. Utbyggnaderna förbereddes redan från början genom att lägga hus 56 (f.d. provrum och kraftcentral) i anläggningens södra tomtgräns, och därigenom hålla en större yta fri i tomtens inre. F.d. Maskinverkstaden ska från början ha haft en sydlig träfasad, som var enkel av riva när utbyggnad skulle ske. Det är därför fördelaktigt att den fasad, som efter rivning av större delen av sågtandstaket, föreslås avgränsa byggnaden söderut, utförs i avvikande material med ett "lättare" uttryck än vad fasadtegel eller puts förmedlar.

Fönstren i taket är utbytta på 1900-talet. Om fönstren skulle bytas ut på nytt är det av vikt att de nya fönstren får motsvarande nätta dimensioner.

Invändig ombyggnad

Den stora sammanhängande rumsvolymen är ett viktigt värde för f.d. Maskinverkstaden och hör till byggnadstypens grundläggande egenskaper. Denna volym reduceras kraftigt i och med rivningen av stora delar av sågtandstaket. Den förhållandevis ringa del av rumsligheten som är kvar under de tre "sågtänder" som bevaras påverkas av föreslagna mellanväggar mellan fläktrum, passage, förråd, rekreationsyta och lokalyta. En större yta behålls dock i västra delen vilket gör att takkonstruktionen i samtliga tre tak här kan läsas tillsammans. Rummet ger också en antydning till f.d. Maskinverkstadens tidigare bredd och djup, även om den föreslagna situationen endast kan ses som en rest av den ursprungliga.

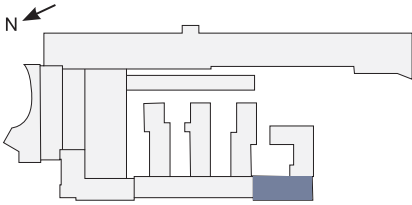
Föreslagna mellanväggar till förråd och passage bör utformas delvis genomskiktiga, exempelvis i övre delen, för att mildra den negativa påverkan på rumsligheten och på upplevelsen av den sammanhängande takkonstruktionen. Under dessa förutsättningar är undertecknads bedömning att den föreslagna invändiga ombyggnaden av det kvarvarande sågtandstaket är varsam.

Fotografi av nuläget. Interiör i hus 51 (tidigare beteckning) som visar delar av sågtandstakets konstruktion.

Fotografi av nuläget. Delar av sågtandstaket sett från ett fönster i Ritningskontorets övre våning.

Byggnad 93 (f.d. Yrkesskolan)

Rivning

En rivning av de lägre delarna av hus 93 påverkar inte anläggningens kulturhistoriska värde i någon större utsträckning, annat än att andelen äldre byggnadsvolymer i denna ytterligare reduceras. I dag utgör denna del av hus 93 en svårläst del av fabriksmiljön. Fasaderna tillkom efter rivningen av angränsande byggnader för ett tiotal år sedan. Fasaderna putsades, vilket gör att de inte är en del av det sammanbindande ”kitt” i miljön som anläggningens tegelfasader utgör. Byggnaden omfattas ej av skydd i gällande plan. Undertecknads bedömning är att rivningen är möjlig att genomföra.

Det är ur kulturmiljösynpunkt fördelaktigt att byggnadens tegelfasader mot Winborgs väg och Turbinvägen bevaras i förslaget. Även fasadytorna av tegel mot norr bevaras. Fasaden mot Winborgs väg ingår i en lång sekvens av äldre tegelfasader och har ett miljöskapande värde och är en del av en årsring i fabriksens utbyggnad. Byggnaden har ingen entré eller planlösning av kulturhistoriskt värde. En ambition finns att behålla befintligt mellanbjälklag, vilket är eftersträvanvärt ur kulturhistorisk synvinkel och skulle vara varsamt mot byggnadens ursprungliga konstruktion. Om detta trots allt skulle rivas så minskar byggnadens kulturhistoriska dokumentvärde. Påverkan på anläggningens kulturhistoriska värden som helhet är däremot ringa.

Påbyggnad

Den föreslagna påbyggnaden på hus 93 är, genom att den är placerad i fasadliv och utförd i två våningar, mer påtaglig i gatumiljön än övriga föreslagna påbyggnader i kvarteret. Byggnaden har dock inget rivningsförbud och ett bevarande av denna är därför det mest väsentliga i sammanhanget. Påbyggnaden har en skarpt tecknad volym och kläs med svart plåt, vilket ger den en ”takkaraktär”. Samtidigt kan den utläsas som ett tydligt tillägg. Att påbyggnadens takfot inte markeras bidrar till att den befintliga takfoten i viss mån fortsatt kommer att ”spelar rollen” som fasadernas avslut uppåt. Utvändiga stuprör och hängrännor på påbyggnaden bör därför också undvikas. Sammantaget

är undertecknads bedömning att påbyggnaden utgör ett utifrån omständigheterna välanpassat tillägg till Centralkvarteret.

Fasadförändringar

De franska och utanpåliggande balkongerna gör att byggnadens industriella karaktär blir något mindre tydlig. Ett möjliggörande av byggnadens bevarande, som en del av en lång sekvens av äldre tegelfasader utmed Winborgs väg, överskuggar dock den sänkning det kulturhistoriska värdet som vissa åtgärder på byggnadens fasader innebär.

Samtidigt kan fasaderna inte omgestaltas i allt för hög utsträckning, om en industriell karaktär fortfarande ska få råda i gatumiljön. De franska och utanpåliggande balkonger som föreslås vid Turbinvägen bör dock vara möjliga att genomföra. Detta dels mot bakgrund av att tegelfasaden här är från 2000-talet, dels därför att fasaden inte ingår i ovan nämnda långa sekvens av viktiga tegelfasader mot väster. Undertecknads bedömning är att byggnaden fortsatt uttrycker en sammanhållen verksamhetskaraktär. Förändringen bedöms därför utifrån omständigheterna vara varsam.

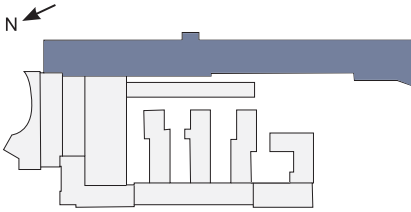
1940-talsfönstren vid Winborgs väg hör samman med den tydliga årsring som påbyggnaden på hus 51B och hus 93 tillsammans utgör. De har därför ett kulturhistoriskt värde. De fönster som inte omändras till dörröppningar bör bevaras, och om nödvändigt, kompletteras med isolerglas i innerbågen.

Fotografi av nuläget. Hus 93 sett från Turbinvägen. Tegelfasaderna i den västra delen av byggnaden (till vänster i bild) bevaras och påbyggs i förslaget. Den putsade östra delen (till höger i bild) rivs.

Fotografi av nuläget. Hus 93 sett från hörnet Winborgs väg-Turbinvägen. En påbyggnad i två våningar föreslås här.

Byggnad 52 (f.d. Turbinhallen)

Fasadförändringar

Den föreslagna förstoringen av sekundärt tillkomna fönsteröppningarna i västra fasaden resulterar i att tegelytorna i dessa delar minskar. Tegelytorna är en central del av byggnadens arkitektur. Samtidigt kan de aktuella fasadytorna förhållandevis få och kan endast ses från vissa fönster i befintliga och föreslagna nya hus. Underteknads bedömning är därför att åtgärden inte är förvanskande eller ovarsam.

F.d. Turbinhallen uppfördes 15 år efter f.d. Maskinverkstaden. De öppningar i västra fasaden som blottas, efter den föreslagna rivningen av delar av f.d. Maskinverkstadens sågtandstak, är därför ursprungliga. Öppningarnas läge i nedre delen av byggnadens tegelfasader kräver ett fasadmaterial som uttrycker tyngd, men som samtidigt skiljer ut sig från den ursprungliga tegelfasaden. Valet av fasadmaterialen glasbetong och puts är därför lämpligt för ändamålet.

Invändig ombyggnad

Den ursprungliga rumsvolymens värde har nästan helt försvunnit i och med 2000-talets mellanbjälklag och mellanväggar. De föreslagna bostadslägenheterna, påverkar inte detta faktum, varken i positiv eller i negativ riktning. De föreslagna mellanväggarna som ansluts till fönster på vån 2 trappor döljs bakom vertikala fönsterposter och påverkar inte byggnadens exteriör.

Ett bevarande av två utrymmen i full höjd, mot respektive gavelfasad, var en förutsättning när nästan hela det enorma rum, som f.d. Turbinhallen ursprungligen utgjorde, byggdes igen med nya bjälklag omkring år 2003. Dessa utrymmen bevaras i förslaget.

Överst: Fotografi av nuläget. F.d. Turbinhallen som fond i öst till Turbinvägens västra sträckning.

Ovan till vänster: Fotografi av nuläget. F.d. Turbinhallens södra gavelfasad.

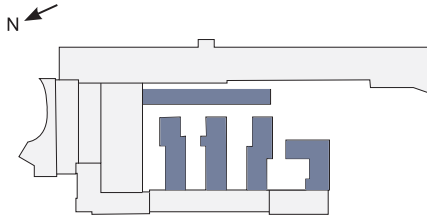
Ovan till höger: Det bevarade utrymmet i full höjd innanför F.d. Turbinhallens södra gavelfasad.

Ovan: Fotografi av nuläget. Del av f.d. Turbinhallens östfasad. Fönsterlägena i den nedersta och översta våningen är ursprungliga men fönstren i sig sentida. De följer dock ursprunglig karaktär och indelning. Fönsterlägena i den mellersta våningen (tre fönster i varje "fack") tillkom på 2000-talet. Till höger i bild ses det utanpåliggande trapphuset från 2000-talet.

Till vänster: Fotografi av nuläget. Del av en av f.d. Turbinhallens traversbalkar i betong. På dessa vilar ett av byggnadens mellanbjälklag som lades in på 2000-talet. Traversbalkarna bevaras i förslaget.

Nybyggnader

De nybyggnader som föreslås är utformade för att vara anpassade till, och samtidigt kunna urskiljas från, äldre byggnader i Centralkvarteret. Detta görs genom att på ett subtilt sätt ta upp material och stildrag från befintliga byggnader och integrera dessa i en tydlig modern arkitektur. Undertecknads bedömning är att de nya byggnaderna utgör ett tillägg med god arkitektonisk verkshöjd, vilket har en positiv inverkan på upplevelsen av kvarterets övergripande arkitektoniska kvaliteter.

Sammanfattning

Ansträngningar har gjorts för att anpassa föreslagna på- och nybyggnader till kulturmiljön. Dessa ges ett underordnat uttryck och utformas i en modern arkitektur som på ett subtilt sätt samspelar med de äldre byggnaderna, genom exempelvis fasadmateriell och takformer. Undertecknads bedömning är därför att dessa tillägg har gestaltats med hänsyn till miljön i området.

En åtgärd påverkar den ändå den f.d. fabriksanläggningens kulturhistoriska värden negativt. Det gäller rivningen av tre fjärdedelar av sågtandstaket (f.d. Maskinverkstaden). Det saknas stöd för ett bevarande av de berörda delarna av sågtandstaket i gällande plan. Åtgärden är därför inte planstridig.

Turbinhallens (hus 52) exteriör bevaras i sin helhet liksom de två viktiga rummen i full höjd invändigt. Ritningskontorets (hus 51A) exteriör bevaras men

stora åtgärder görs invändigt. Dessa åtgärder bedöms vara rimliga i förhållande till det kulturhistoriska värdet under förutsättning att särskilt viktiga rum, delar och detaljer hanteras varsamt vid ombyggnaden (se sid. 10). På Yrkesskolan (hus 93) sker desto större utvändiga förändringar men den viktiga västra fasaden bevaras utan ingrepp. Även hus 51 B (del av f.d. Maskinverkstaden) förändras i viss mån utvändigt, dock utan att dess karaktär påverkas negativt.

För en fullständig bild av förslagets kulturhistoriska konsekvenser och ställningstaganden utifrån plan- och bygglagens förvanskingsförbud och varsamhetskrav, se sid. 10-18.

Marcus Ågren
Byggnadsantikvarie
Cert. sakkunnig kulturvärden (kvalificerad)

